

Nevnímatelné / Vnímání a „nevnímatelné“

O dost podivném Hérakleitově žákovi, Kratylovi, se dochovala zpráva, že posléze přestal vůbec mluvit, ale že jen ukazoval prstem. Velmi se tím prohřešil proti učení svého učitele, ale zejména vůbec nepochopil, nač vlastně tím ukazováním spoléhal: měl zřejmě za to, že když na něco ukáže, zaručí tím, že druhý člověk bude pak mít na mysl (mínit) „totéž“ co on. V pozadí je falešný předpoklad (o němž se ovšem opírali starořeční filosofové všeobecně), že něco „vidět“ (ve smyslu „nazírání“, THEOREIN) znamená vymanit se z proměnlivosti a času. (Proto také ta kritika vlastního učitele, totiž že do „téže“ řeky nelze vstoupit ani jednou – právě proto, že řeka je v pohybu, že „teče“.) Nedomyšlenost a mylnost Kratylova důrazu na „ukazování“ spočívala tedy v tom, že se spoléhal na jakousi „pevnost“ toho, co tu je právě nyní před námi, hic et nunc, tedy na okamžitou prezenní aktuálnost, kterou lze „nahlédnout“, „nazřít“. Ve skutečnosti nikdy nejsou naše smysly schopny vnímat jakýkoli prezenní stav čehokoli (tj. mít jakousi dokonale prezenní „fotografickou“ paměť, máme-li vůbec něco takového jako „paměť“ připustit): máme-li něco opravdu „poznat“, museli jsme to už někdy někde vidět, museli jsem se s tím setkat, nebo aspoň s něčím velmi podobným – a pak ovšem to vnímáme jako to, co už známe, a právě tím se můžeme dopustit omylu. Samo „vnímání“ je totiž možné jen na základě něčeho již dříve vnímaného – okamžitá aktuálnost je nevnímatelná (není to „jev“).

(Písek, 090920-2.)